

รายงานผลการวิจัย การปรับปรุงประสิทธิภาพการแปรงฟัน ด้วยวิธีการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเอง

เชิดฉันทศิริ โชติติลล

ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 3 จังหวัดชลบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับปรุงประสิทธิภาพการแปรงฟันด้วยวิธีการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอบ้านบึง และอำเภอฟานทอง จังหวัดชลบุรี จำนวน 127 คน เป็นกลุ่มศึกษา 67 คน และกลุ่มควบคุม 60 คน ให้นักเรียนกลุ่มศึกษา ศึกษาหนังสือคู่มือการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเอง และลงบันทึกความสะอาดฟันของตนเองในแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 10 เดือน ตรวจสอบภาวะอนามัยในช่องปากกลุ่มศึกษา และกลุ่มควบคุมโดยการให้ดัชนี NPI และวัดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการดูแลรักษาฟัน โดยใช้แบบวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผลการวิจัย พบว่ากลุ่มศึกษามีภาวะอนามัยในช่องปากสะอาดและมีทัศนคติในการดูแลรักษาฟันแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.05$)

The Improvement of Effectiveness of Self Care Tooth Brushing Programme

Cherdchansiri Chotidilock

Abstract

The Objective of the research is to assess improvement of the effectiveness of self care tooth brushing programme. The research was undertaken on 127 elementary students (grade 4) from five regional schools in banbueng and phanthong districts chonburi province.

The students involved were divided into two groups, 67 students in the study group and remaining in the control group. Students with the first group were each given a self-explanatory dental care manual and instructed to record their undertakings weekly in the attached forms for ten months. Researchers then differed these recorded results and assessed dental health status of both groups using NPI index and dental attitude measurements.

As a result. It was found that, study group had improved oral hygiene and had significantly different attitude from control group.

บทนำ

ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคในช่องปากของประชาชนไทยส่งผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นในแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 4 (2520-2524) ซึ่งเป็นแผนแรกที่มีการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลจึงได้กำหนดให้มีแผนงานทันตสาธารณสุขตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 4 ด้วย เพื่อแก้ไขปัญหาทันตสาธารณสุขของประเทศ กลวิธีและรูปแบบของการแก้ไขปัญหาเน้นในเรื่องการส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพ กลุ่มเป้าหมายหลักเป็นนักเรียนประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังและสร้างสุขนิสัยที่ถูกต้องในการดูแลทันตสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายนี้ให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีทันตสุขภาพที่ดีต่อไป และกลุ่มนักเรียนประถมนี้ยังคงเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในแผนงานทันตสาธารณสุขแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ฉบับที่ 6 (2530-2534) และฉบับที่ 7 (2535-2539) โดยมีกลวิธีและรูปแบบในการดำเนินงานต่างกัน แต่จะเน้นในเรื่องการส่งเสริมป้องกันเหมือนกันทุกแผน และพยายามขยายการครอบคลุมประชากรกลุ่มนี้ให้มากที่สุด^{2,3}

ผลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 3 พ.ศ.2532 ซึ่งอยู่ในช่วงของการดำเนินงานตามแผนงานทันตสาธารณสุข ฉบับที่ 6 และได้มีการดำเนินงานทันตสาธารณสุขในกลุ่มนักเรียนประถมศึกษามาแล้ว 2 แผน พบว่า อัตราการเกิดโรคฟันผุของเด็กอายุ 12 ปี ในเขตเมืองและเขตชนบทร้อยละ 60.2 และ 44.2 มีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอนอุด 2.5 และ 1.3 ซี่/คน มีหินน้ำลายร้อยละ 86 และ 91.3 ตามลำดับ สภาวะปริทันต์ปกติอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก มีการแปรงฟันไม่สม่ำเสมอทุกวัน มีแปรงสีฟันไม่ครบทุกคน กล่าวคือ เด็กกลุ่มนี้มีพฤติกรรมแปรงฟันสม่ำเสมอทุกวัน ในเขตเมืองและเขตชนบทร้อยละ 55.4 และ 33.6 มีแปรงสีฟันเป็นของตนเองร้อยละ 94.9 และ 88.3 ตามลำดับ⁴ จากการสำรวจดังกล่าว

แสดงว่ากลวิธีและรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นในเรื่องส่งเสริมป้องกันที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มเป้าหมายหลักยังมีพฤติกรรม การแปรงฟันที่ไม่สม่ำเสมอ

กิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน เป็นกิจกรรมหลักในทุกแผน การแปรงฟันเป็นวิธีการที่ขจัดคราบจุลินทรีย์ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ที่ง่ายที่สุด ซึ่งทุกคนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมกระตุ้นให้เด็กกลุ่มนี้แปรงฟันสม่ำเสมอและมีคุณภาพจะส่งผลต่อการลดโรคในช่องปาก

วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ

วัสดุอุปกรณ์

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย
 1. คู่มือการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเอง ของนักเรียน
 2. แบบบันทึกการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเองของนักเรียน
 3. แบบฟอร์มการตรวจบันทึกอนามัยช่องปาก โดยใช้ดัชนี NAVY PLAQUE INDEX (NPI)
 4. แบบสอบถามทัศนคติ
 - ประชากรและวิธีการเลือกตัวอย่าง
- ประชากร คือ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช)

การเลือกตัวอย่าง

1. เลือกจังหวัดตัวอย่าง คือ จังหวัดชลบุรี
2. เลือกอำเภอตัวอย่าง โดยวิธีเจาะจง 2 อำเภอ คือ อำเภอพานทอง และอำเภอบ้านบึง
3. เลือกโรงเรียนตัวอย่าง กลุ่มศึกษา และกลุ่มควบคุม โดยใช้เกณฑ์ สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน และปัญหาทันตสุขภาพระดับ ก

เหมือนกัน ได้โรงเรียนกลุ่มศึกษาคือ โรงเรียนวัดอ่างเวียนโรงเรียนบ้านหนองปรือ และโรงเรียนบ้านไร่ โรงเรียนกลุ่มควบคุมคือ โรงเรียนหัวกุดแจ และโรงเรียนโคกขี้หนอน

4. เลือกนักเรียนตัวอย่างจากโรงเรียนตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์ เป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 สภาวะอนามัยในช่องปากไม่มีฟันผุลุกลาม ไม่เคี้ยวข้าวเดียว ไม่มีแผลในช่องปาก และไม่มีเครื่องมือจัดฟัน ได้นักเรียนตัวอย่างกลุ่มศึกษาจำนวน 67 คน กลุ่มควบคุม 60 คน รวมเป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 127 คน

วิธีการ

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อจัดทำคู่มือการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเองและแบบบันทึกการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเองของนักเรียน

2. ทดสอบคู่มือและแบบบันทึกในกลุ่มนักเรียนที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในด้านความยากง่ายของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ภาพประกอบเรื่อง และปรับปรุงก่อนนำไปใช้ในกลุ่มตัวอย่าง

3. สร้างแบบวัดทัศนคติ

4. ดำเนินการในโรงเรียนกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมโดย

4.1 ชี้แจงโครงการต่อผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัย และครูประจำชั้น

4.2 ตรวจและบันทึกสภาวะอนามัยในช่องปาก และวัดทัศนคติของนักเรียนกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมครั้งที่ 1

4.3 นักเรียนกลุ่มศึกษา ศึกษาคู่มือการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเองและบันทึกผลความสะอาดฟันด้วยตนเองในแบบบันทึกสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

4.4 เมื่อมีการดำเนินการไปแล้ว 3 เดือน ตรวจและบันทึกสภาวะอนามัยในช่องปากของนักเรียนกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมครั้งที่ 2 (ระหว่างดำเนินการ)

4.5 เมื่อมีการดำเนินการไปแล้ว 7 เดือน ตรวจและบันทึกสภาวะอนามัยในช่องปากของนักเรียนกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมครั้งที่ 3 และวัดทัศนคติครั้งที่ 2 (สิ้นสุดโครงการ)

4.6 ประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย PAIR T-TEST ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC*

ผลการวิจัย

1. ผลการตรวจสภาวะอนามัยในช่องปาก จากการตรวจสภาวะอนามัยในช่องปากกลุ่มศึกษา และกลุ่มควบคุมโดยใช้ดัชนี NPI

1.1 ก่อนการดำเนินการ (ผลการตรวจครั้งที่ 1) พบว่ากลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสภาวะอนามัยในช่องปาก 65.5 และ 68.2 ตามลำดับ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่าทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน (ตาราง 1)

1.2 ระหว่างดำเนินการ (ผลการตรวจครั้งที่ 2) พบว่ากลุ่มศึกษา และกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสภาวะอนามัยในช่องปาก 36.4 และ 49.1 ตามลำดับ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตาราง 2)

1.3 เมื่อสิ้นสุดโครงการ (ผลการตรวจครั้งที่ 3) พบว่ากลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยสภาวะอนามัยในช่องปาก 31.5 และ 64.7 ตามลำดับ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตาราง 3)

2. ผลการวัดทัศนคติ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการดูแลรักษาฟันจากการตอบแบบทดสอบของกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุม

2.1 ก่อนการดำเนินการ (วัดทัศนคติครั้งที่ 1) พบว่ากลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมมีคะแนนทัศนคติเฉลี่ย 14.5 และ 13.1 ตามลำดับ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตาราง 4)

2.2 เมื่อสิ้นสุดโครงการ (วัดทัศนคติครั้งที่ 2) พบว่ากลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมมีคะแนนทัศนคติเฉลี่ย 16.1 และ 12.2 ตามลำดับ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่าทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตาราง 5)

บทวิจารณ์

การฝึกปฏิบัติแปรงฟันเป็นสิ่งจำเป็นในการสอนทันตสุขศึกษา การเรียนรู้ แต่วิธีการในห้องเรียนโดยไม่มีการปฏิบัติไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน การฝึกปฏิบัติต้องทำบ่อยๆ จึงจะเกิดทักษะทำได้ถูกต้อง การจัดกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันในโรงเรียนจึงเป็นการเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนทันตสุขศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากทฤษฎีการเรียนรู้ของความรู้ความเข้าใจ การสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้ ควรเน้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ สามารถคิดวิเคราะห์ประเมินผลสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลและ

รอบคอบ ดังนั้น การจัดกิจกรรมหลายๆ อย่างเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสามารถในการใช้สติปัญญา จึงเป็นสิ่งจำเป็น การวิจัยนี้ได้จัดกิจกรรมเสริมในกลุ่มศึกษา คือ ให้นักเรียนกลุ่มศึกษาอ่านคู่มือการดูแลสุขภาพสะอาด ฟันด้วยตนเองและบันทึกความสะอาดในแบบบันทึก ที่จัดทำให้ทุกวันศุกร์ ซึ่งจากการตรวจสอบนามัยช่องปาก พบว่านักเรียนกลุ่มศึกษามีนามัยช่องปากสะอาดแตกต่างจากกลุ่มควบคุม ซึ่งมีกิจกรรมแปรงฟัน เพียงอย่างเดียว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การจัดกิจกรรมเสริมจากการแปรงฟัน จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจจนสามารถปฏิบัติได้นั้นคือการแปรงฟันของนักเรียน มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม จากการศึกษาค้นคว้าของ กมล เลหากุล โดยให้นักเรียนใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดช่องฟันชนิดไม้ ร่วมกับการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน พบว่านักเรียนมีปริมาณคราบ

ตาราง 1 คะแนนเฉลี่ยสถานะในช่องปากของกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

Table 1 Mean of oral health status study and control groups before experiment

กลุ่มตัวอย่าง (sampling group)	n	$\bar{x}$	sd	t-value	df	P-value
กลุ่มศึกษา (study group)	67	65.5	17.7	.86	125	.391
กลุ่มควบคุม (control group)	60	68.2	7.5			

ตาราง 2 คะแนนเฉลี่ยสภาวะอนามัยในช่องปากของกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมระหว่างการทดลอง

Table 2 Mean of oral health status study and control groups intra experiment

กลุ่มตัวอย่าง (sampling group)	n	$\bar{x}$	sd	t-value	df	P-value
กลุ่มศึกษา (study group)	67	36.4	17.2	3.49	129	.001
กลุ่มควบคุม (control group)	60	49.1	23.1			

ตาราง 3 คะแนนเฉลี่ยสภาวะอนามัยในช่องปากของกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

Table 3 Mean of oral health status study and control groups after experiment

กลุ่มตัวอย่าง (sampling group)	n	$\bar{x}$	sd	t-value	df	P-value
กลุ่มศึกษา (study group)	67	31.5	11.9	14.5	125	.000
กลุ่มควบคุม (control group)	60	64.7	13.7			

ตาราง 4 คะแนนเฉลี่ยทัศนคติด้านทันตสุขภาพของกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

Table 4 Mean of attitude about dental health study and control groups before experiment

กลุ่มตัวอย่าง (sampling group)	n	$\bar{x}$	sd	t-value	df	P-value
กลุ่มศึกษา (study group)	67	14.5	2.3	3.2	125	.002
กลุ่มควบคุม (control group)	60	13.1	2.5			

ตาราง 5 คะแนนเฉลี่ยทัศนคติด้านทันตสุขภาพของกลุ่มศึกษา และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง
Table 5 Mean of attitude about dental health study and control groups after experiment

กลุ่มตัวอย่าง (sampling group)	n	$\bar{x}$	sd	t-value	df	P-value
กลุ่มศึกษา (study group)	67	16.1	1.2	14.3	125	.000
กลุ่มควบคุม (control group)	60	12.2	1.7			

จุลินทรีย์และการอักเสบของเหงือกลดลง การศึกษาของมูลนิธิ จันทรภาพ โดยการจัดโครงการทันตสุขภาพซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลายอย่างนอกเหนือจากการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติตนด้านทันตสุขภาพ และสภาวะอนามัยในช่องปากดีกว่าก่อนการทดลอง ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมร่วมกับกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการแปรงฟันได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายและนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ส่วนทัศนคติด้านทันตสุขภาพ พบว่า ก่อนดำเนินการกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 14.5 และ 13.1 ตามลำดับ (ตาราง 4) สิ้นสุดโครงการกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 16.1 และ 12.2 ตามลำดับ (ตาราง 5) จากการทดสอบทางสถิติจะพบว่าคะแนนเฉลี่ยของทั้งสองกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งก่อนการดำเนินการและสิ้นสุดโครงการ แต่เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจะเห็นว่ากลุ่มศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ก่อนการศึกษามีคะแนนเฉลี่ย 14.5 และสิ้นสุดโครงการ มีคะแนนเฉลี่ย 16.1 ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยลดลงเล็กน้อย จึงเป็นไปได้ว่าการจัดกิจกรรมเสริมนี้ นอกจากเป็นการ

ฝึกทักษะในการปฏิบัติแล้ว ยังมีผลต่อทัศนคติของนักเรียนในด้านทันตสุขภาพด้วย

บทสรุป

จากการให้นักเรียนกลุ่มศึกษาอ่านคู่มือดูแลความสะอาดฟันด้วยตนเอง และบันทึกความสะอาดทุกสัปดาห์ ร่วมกับกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทุกวัน ส่วนกลุ่มควบคุมนั้นมีกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันเพียงอย่างเดียว ผลการวิจัยพบว่า

1. จากการใช้ดัชนี NPI พบว่าสภาวะอนามัยในช่องปากของกลุ่มศึกษาสะอาด แตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. จากแบบวัดทัศนคติ พบว่ากลุ่มศึกษามีทัศนคติในการดูแลรักษาฟัน แตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น การจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาคู่มือความสะอาดฟันด้วยตนเองและบันทึกความสะอาดฟันด้วยตนเองทุกสัปดาห์ ร่วมกับกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ในโครงการเฝ้าระวังและส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งมีการดำเนินการอยู่ทั่วประเทศ เพื่อให้การแปรงฟันของนักเรียนมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อการลดโรคในช่องปากของเด็กกลุ่มนี้

เอกสารอ้างอิง

1. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข รายละเอียดโครงการทันตสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 2520-2524 กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
2. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข แผนงานทันตสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2530-2534)
3. แผนงานทันตสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 7 (2535-2539)
4. กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข รายงานผลการสำรวจทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 3 ประเทศไทย พ.ศ.2532 กรุงเทพฯ
5. สุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัย เอกสารการสอนชุดวิชาสุศึกษา หน่วย 1-7 : ห.จ.ก. อรุณการพิมพ์ กรุงเทพมหานคร 2526
6. กมล เลานกุล : รายงานผลการวิจัย การควบคุมคราบจุลินทรีย์ โดยวิธีเชิ้งกลด้วยตนเอง ในโรงเรียนประถมศึกษา อ.บ้านไผ่ จังหวัดลำพูน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน 2534
7. ผุสดี จันทรบาง : ประสิทธิผลของการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และการให้แรงเสริม ทางบวก ต่อพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกสุศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล 2535